

I- GİRİŞ:

Teftiş Kurulu Başkanlığının 04/11/2004 tarih ve 1822 sayılı görev emirleri ekindeki 03/11/2004 tarih ve 1797 sayılı Bakan Onayında yer alan konu ile ilgili olarak Müfettişliğimizce yapılan inceleme-araştırma sonucunda işbu rapor tanzim edilmiştir.

II- KONUSU :

Avrupa Birliği üyesi olan Hollanda ile ülkemiz Müzecilik hizmet, politika ve uygulamalarının mukayesesi, müzecilik hizmetlerinin çağdaş anlayışa uygun olarak, merkezi ve yerel yönetimler ile özel sektör eliyle yürütülmesi ve ülkemizde de uygulama şartları araştırılmakta olan müze işletmeciliğinin yaygınlaştırılmasının ülke turizmi ve ekonomisine ne tür katkılar sağlayacağını belirlenmesi ve ülkemizde uygulanabilirliğinin araştırılması hususlarının incelenmesinden ibarettir.

III- İNCELEME - ARAŞTIRMA:

Öncelikle Hollanda'nın idari ve hukuki yapısı ve sosyo-ekonomik gelişme seyri içerisinde müzecilik faaliyetlerinin zaman içerisindeki değişimi, ülkedeki mevcut müzelerin sayısı, türü, statüsü, yurt genelindeki dağılımı, yerleşme-sivilleşme eğilimi ile birlikte kazanılan özerklik sonrasında müzelerin, merkezi ve yerel idare ile ve kültürel, sanatsal hizmet kurumları ile ilişkileri incelenmiştir.

Dünyanın her yerinde olduğu üzere, Hollanda'da da ilk müzecilik faaliyetleri nesneye yönelik olduğundan koruma ve belgeleme esas olmuş ve yıllarca korumacılığın ön planda olduğu içe dönük bir müzecilik anlayışı egemen olmuştur.

Hollanda da son 20 yılda ülkenin ortak kültürel mirası olarak bilinen müzelere, tarihi yapı ve mekanlara, arkeoloji ve arşivlere ilişkin politikası koruma üzerine yoğunlaşmıştır. Merkezi hükümet tarafından 1990 yılında müze materyallerinin, tarihi yapı ve yapı unsurlarının kayıt ve tescillerinde izlenecek yol ve yöntemleri belirleyen bir delta plan (eylem planı) geliştirilmiş, etaplar halinde ve daha ziyade projelere destek ve katkı sağlamak suretiyle uygulanması benimsenen bu plan ile bütün yönleriyle Hollanda kültürel mirasının korunması ve geliştirilip geleceğe taşınması amaçlanmış ve program doğrultusunda her yıl yaklaşık 25 milyon Euro'ya yakın bir meblağ başta müzeler olmak üzere ülkenin kültürel mirasının korunmasına tahsis edilmiş ve 2000 yılı itibarıyla de büyük oranda hedeflenen amaçlara ulaşılmıştır. Ancak, müze sayılarındaki artış ve müze koleksiyonlarındaki sürekli büyüme karşısında, artık merkezi idare ve yerel idarenin (belediyelerin) yanı sıra sivil toplum kuruluşları, gönüllü teşekküller, vakıf ve derneklerin de bu alanda daha fazla yer alması, gönüllü kişi ve kuruluşların müzecilik faaliyetlerine özendirilerek müze koleksiyonlarının devlete olan yükünün hafifletilmesi amaçlanmıştır. Diğer taraftan, koruma anlayışında da örnek niteliğindeki proje ve uygulamaların desteklenmesi yoluyla önem ve öncelik sıralamasına gidilerek bir nevi seçicilik esas alınmıştır.

Gerek merkezi idare ve gerekse belediyelerin müzelere yaptıkları yardım ve verdikleri destek, müzenin tescilli olup olmadığı (müzelerin hangi şart ve kayıtlarla tescil olunduğu ve tescilin

ne gibi yarar ve avantajlar sağladığı hususu aşağıda ayrıca ele alınacaktır), faaliyet ve projenin ulusal kültürel mirasın tanıtımı ve korunup geliştirilmesine katkısı dikkate alınarak yapılmaktadır. Yapılacak yardım ve katkının hangi usul ve esaslara göre yapılacağı, özellikle faaliyet ve projelerdeki öncelik ve tercihlerin ne olacağının yılı bütçesinden önce ve ülke genelindeki (belediyelerde belediye sınırları dahilindeki) ilgili bütün kişi ve kuruluşlara bir çağrı metni ile bildirildiği, olabildiğince şeffaf bir yöntemle ve yüksek katılımı adeta faaliyet ve projelerin yarışırılıp başarının ödüllendirildiği bir sistemin kurulduğu gözlenmiştir.

Anılan delta planının ikinci ayağını da okul içi ve okul dışı eğitimde kültürel mirasın korunmasının daha fazla nasıl işlenebileceği teşkil etmektedir. Bu amaçla, 1996 yılında yayınlanan 1997-2000 Kültürel Politika Belgesinde ve Kültür ve Okul Belgesinde de müzelerin eğitim merkezleri gibi kullanılması (değerlendirilmesi) savunulmakta ve 1997 yılı ortalarında kültürel miras ve eğitim bürosu olarak kurulan "Erfgoed Actueel" de bunu takip etmektedir. Bu dairenin bütün amacı, kültürel miras alanındaki eğitim ve kurumlar arasında etkin bir işbirliği ve iletişim sağlamak, bir taraftan yeni müfredatlar ve eğitim metotları geliştirirken, diğer taraftan başarılı örnekleri seçip yayınlamak ve kültürel miras kurumlarındaki uzman, öğretmen ve diğer görevlileri teşvik edip ödüllendirmektir. Delta planının üçüncü ayağı ise, kültürel miras alanındaki kurumlar arasında, merkezi hükümet, eyaletler ve belediyeler olmak üzere bu üç yönetim katmanı arasındaki işbirliğini geliştirmektir. Çok yönlü ve eşzamanlı olarak uygulanan bu politikanın amacı, Hollanda kültürel mirasını belirleyici bir faktör olarak daha etkili ve bilinçli olarak kullanmaktır. Uygulamada eğitimle sağlanan aidiyet ve tarihi mirası koruma bilincinden dolayı şahsi karar ve beklentilerin tarihi-kültürel beklenti ve ideallerin önüne geçmediği, bunun da tarihi-kültürel mirasın korunmasında çok olumlu bir etki yaptığı açıkça görülmektedir.

1997-2000 Kültürel Politika Belgesinin sonundaki temenni ve teklifler arasında ise Merkezi hükümete; Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı, Sosyal Konut, Uzay Planlaması ve Çevre Bakanlığı, Tarım, Doğa Yönetimi ve Balıkçılık Bakanlığı arasında işbirliğinin gerekliliğinden bahisle uyumun üst seviyede olması önerilmekte, hatta belli çalışma ve projelerde bu bakanlıklara Ulaşım, Ekonomi ve Savunma Bakanlıklarıyla işbirliği istenmekte ve bu kurumlar arasındaki ahenk ve uyumun tarihi - kültürel mirasın korunmasındaki önemine değinilmektedir. Ülkemizdeki en hayati projelerde bile kamu yararı ve hizmet gereklerine bakılmaksızın, kurumlar arasında yaşanan işbirliği ve uyumdan uzak, çekişme ve çelmeleme taktiklerinin yol açtığı kamusal maliyet ve ödenen bedelin hesabı dikkate alındığında söz konusu önerinin yerindeliği daha iyi anlaşılmaktadır.

Hollanda'nın bugünkü müze sisteminin kuruluş temelleri 20. yüz yılın ilk yarısına dayanmaktadır. Bu dönemde ülke genelinde irili - ufaklı yaklaşık bin kadar müze kurulmuş, bugünkü anlamda olmasa da koleksiyonlar tek tek elden geçirilerek merkezi idareye veya durumuna göre yerel idareye bağlanarak yurt genelindeki koleksiyonlar resmi olarak himaye altına alınmışlardır. Hollanda müze koleksiyonlarının ve bu koleksiyonların finansmanının ulusallaştırılması ise 1871 den sonra, yani kral I. William saltanatına rastlamaktadır. Müze koleksiyonlarının teknik usullere göre ilk olarak bu dönemde kataloglandığı kabul edilmekte, yine kişi ve kurumların belli koleksiyonlara sahip ya da ortak olmasının yanı sıra bu koleksiyonların zamanın icaplarına uygun olarak teşhir ve tanziminin de bu dönemde başladığı bilinmektedir.

1987 yılına kadar merkezi idare tarafından müzeler doğrudan bir himaye görmemiş, müzelerin işletme masrafları ya da kaynak yetersizliğinden dolayı yapamadıkları faaliyet ve çalışmalarına merkezi bütçeden herhangi bir kaynak (ödenek) sağlanmamıştır. Merkezi hükümetin

yerelleşme eğilimiyle birlikte çoğu hizmetin yerel birimlere aktarıldığı, 1985 yılı itibariyle müzecilik faaliyetlerinde de ciddi bir yerelleşme yaşandığı görülmektedir. Anılan tarihte hazırlanan Müze Politikası Dokümanı ile, ülkedeki tarihi eser koleksiyonlarının toplanması, tasnifi, korunması ve restorasyonu işlevlerinin yürütüldüğü müzelerin merkezi hükümetin sorumluluğuna verildiği ve bu koleksiyonların ulusal kültürü temsil etmesi, yüksek kalite ve ilgili olduğu alana ilişkin karakteristik özellikleri yansıtması şartlarının arandığı, söz konusu nitelik ve vasıfları taşıyan koleksiyonların, 1 Ocak 1987 tarihinde ülkedeki eyalet (province) ve belediyelere devredildiği, bunun dışındaki az sayıda müze koleksiyonunun ise doğrudan merkezi hükümetin idaresinde kaldığı, hizmetlerin yerelleşmesiyle birlikte merkezi hükümetin müzecilik faaliyet ve çalışmaları için ayırdığı kaynak ve ödeneklerin (sübvansiyonların), aynı amaçla kullanılmak üzere "eyaletler fonuna" aktarılmasıyla birlikte eyaletlerin de rolü artmış ve ilerleyen süreçte eyaletler de belediyeler gibi kendi müzecilik politikalarını geliştirmişlerdir. 1990 yılına gelindiğinde "Kalite seçimi" olarak adlandırılan bir politika dokümanı ile hizmetlerde yerelleşme eğilimi doğrultusunda başlanan müzelerin eyalet ve belediyelere devri işlemlerinde 1995 yılı sonunda birkaç müze dışında süreç hemen hemen tamamlanmıştır. Devir işlemi yapılırken müzedeki eser koleksiyonları ve müze binalarının mülkiyetinin devlette kalması aynen devam etmiştir. Bugün başta tescilli koleksiyonlar olmak üzere ülkedeki bütün müzeler yaygın bir şekilde Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı tarafından finanse edilmektedirler. Hizmet ve faaliyetlerin yerel birimlere devri ile müzeler nispeten daha bağımsız bir yapıya kavuşmuş ve kendi bütçe, personel ve işletme politikalarını yapıp uygular hale gelmişlerdir.

Hollanda da artık diğer kültürel kurumlar gibi müzeler de Kültürel Politika Dokümanı doğrultusunda 4 yıllık planlar yapmakta ve bu perspektif plan ve programları ile hem daha etkin ve verimli hizmetler üretebilmekte hem de daha çok ve daha süratli destek ve sübvansiyonları alabilmekteler. Yerelleşme ve özelleştirme politikaları sonucunda müzelerin artık tartışmasız olarak daha az maliyetle daha büyük hizmetler yaptıkları kabul edilmektedir. Bugün itibariyle gelinen noktada artık müzecilikte "Ortak Hollanda" konseptinin kabul gördüğü, müzelerin teşhir, tanzim ve tanıtımlarında bu konseptin gözetildiği, hatta başta merkezi hükümet olmak üzere muhtelif bakanlık ve kültürel kurumlarca sağlanan sübvansiyon ve proje desteklerinde de bu konseptte uygunluk ve yaşayan müze kıstaslarının arandığı müşahede edilmiştir.

Halen Hollanda'da başta arkeoloji, etnografya, tabiat tarihi, modern sanatlar, iletişim, doğa bilimleri ve güzel sanatların muhtelif dallarına ait koleksiyonların bulunduğu yaklaşık 750 kadar müze halka açık hizmet vermektedir. Ülke genelinde, yaşamın hemen her alanını kapsayan müzelerin, faaliyet alanlarındaki çeşitlilik (Rotterdam kentindeki Radyo Müzesi, Oyuncak Müzesi, Tilburg kenti yakınlarındaki Eğlence Müzesi, La Hay kentindeki Adalet Divanı Müzesi, Eindhoven kentindeki Philips Müzesi, Maliye Bakanlığına bağlı Vergi Müzesi, Amsterdam kentindeki Aşk Müzesi v.d.) ülkemizdeki müzelerle kıyaslanmayacak kadar fazladır. Büyük çoğunluğu vakıflar, cemiyetler, şirketler ve özel gruplar(private parties) tarafından işletilen müzelerin tamamı merkezi hükümet, belediyeler, eyalet fonları ve kültür kurumlarından destek ve yardım alabilmekteler. Ülkede mevcut 130 kadar müze yerel otoriteler, özellikle de belediyeler tarafından yönetilmektedir. Sayılan giderek azalmakla birlikte halen ülke genelindeki 10 kadar müze merkezi hükümetin tasarruf ve sorumluluğundadır.

Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığının Kültürel Politika Departmanı, devlet müzelerinin özelleştirilmesinden sonra, neredeyse tamamı vakıflara devredilen yaklaşık 30 müzeyi sübvansiyon almaktadır. Bu müzelerden güzel sanatlar, etnografya ve tabiat tarihi koleksiyonlarını içeren 25

tanesi Kültürel Miras Departmanının sorumluluğundadır. Hollanda Film Müzesi (Nederlands Filmmuseum), Hollanda Tiyatro Enstitüsü (Theater Instituut Nederlands), Hollanda Mimarlık Enstitüsü (Nederlands Architectuur Instituut) ve Hollanda Edebiyat Müzesi ve Dokümantasyon Merkezi (Nederlands Letterkundig Museum en Documentatiecentrum) gibi kurumlar belirli kültürel sektörlerde ve ilgili Bakanlık departmanının sorumluluğunda olan alanlarda yararlı olabilmek için müze tarzında görevleri yerine getirirler.

Bazı ulusal müzeler Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığının dışındaki bakanlıkların sorumluluğunda ve onlara bağlı olarak faaliyet gösterirler. Örneğin Utrecht kentindeki "Nederlands Muntmuseum" ve Rotterdam kentindeki Vergi Müzesi (Belastingmuseum) Maliye Bakanlığının sorumluluğunda faaliyet göstermekte ve bu bakanlıkça sübvansede edilmektedirler. Yine Savunma Bakanlığının sorumluluğunda ve tamamen bu bakanlığın sübvansede ettiği yaklaşık 40 kadar askeri müze de Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı dışında faaliyet göstermektedir. Bunlardan Tarihi Delf kentindeki Silah Müzesi (Delft Armamentarium), Koninlijk Nederlands Leger en Wagenmuseum, Rotterdam'daki Denizcilik Müzesi (Museum of the navy), Soesterberg'deki Havacılık Müzesi (Luchtvaartmuseum) gibi bazı müzeler ziyaretçi sayıları ve barındırdıkları koleksiyonların mahiyeti itibariyle çok popülerdirler.

Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığının sorumluluğundaki üniversiteler, eğitim ve araştırma amacı başta olmak üzere Müze koleksiyonlarının sayımını da yönetirler. Müzelerin yerel yönetim birimleri ve özel kişi ve grupların idaresine geçmesinden sonra müze ziyaretçilerinin sayısındaki artış dikkat çekici olmuştur. 1970 yılında ülke genelindeki müze ziyaretçi sayısı 7,5 milyon iken 1980'lerde bu sayı neredeyse 15 milyona yükselmiş, 1990 yılından beri de her yıl 20 milyondan fazla ziyaretçi Hollanda müzelerini ziyaret etmiştir. Müzelerde 1950'lerde başlayan büyüme ve ziyaretçi artışı 1990'larda çok ciddi noktalara dayanmış ve 1993 yılında beri de yaklaşık 22 milyon civarında bir ziyaretçi sayısında dengelenmiştir. Müze ziyaretçi profilinde, tüm ziyaretçi grupları içerisinde %30 gibi bir oran ile tarihi mekan ve müzelerin ziyaret edildiği dikkate alındığında, ülkemizdeki onlarca uygarlığa ait antik kentlerin tarihi ve kültürel miras yönünden taşıdığı turizm potansiyeli, iki kıtanın kesiştiği yerdeki eşsiz tarihi ve tabii güzellikleri ile birlikte tarihin gördüğü 3 büyük imparatorluğa başkentlik yapan İstanbul'un sahip olduğu eşsiz kültür varlıklarının taşıdığı turizm potansiyelinin, son yıllarda yapılan bazı ciddi tanıtım girişimlerine rağmen henüz yeterince değerlendirilemediği açıktır. Bu anlamda, Dünya müzeleri arasında saygın bir yere sahip Topkapı Sarayı, Ayasofya, Arkeoloji Müzeleri gibi önemli müzeleri; Süleymaniye, Sultanahmet camii ve külliyesi gibi muhteşem mimari eserleri, ahşap sivil mimari örneği ev ve sokakları ile tarihi "Yanmada"nm, topyekun bir turizm alanı olarak değerlendirilmesini amaçlayan "İstanbul Müzekent Projesi" bu alanda atılmış iddialı, kapsamlı ve önemli bir adımdır. Bakanlığımızın öncülüğünde İstanbul Valiliği, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve ilgili ilçe belediye başkanlıkları ile ortaklaşa yürütülen projenin uygulamasında yaşanan aksaklıkların etkin bir işbirliği ile asgariye çekilmesi mümkündür. Esasen muhtelif kurumların işbirliğine dayanan benzeri kapsamlı prestij projelerin - 1950 li yıllarda meydana gelen yangında yok olan tarihi İstanbul Kapalı Çarşımın, sadece bir yıl gibi kısa bir sürede yeniden ihyası örneğinde olduğu gibi- ancak özel bir yasal düzenleme ile kısa sürede ve başarıyla tatbiki mümkündür. Anılan projenin başarıyla uygulanmasının, yurt genelindeki tarihi ve kültürel varlıklar açısından zengin olan diğer illerde de benzer projelerin hazırlanıp uygulanmasını teşvik edeceği, bu nedenle İstanbul Müzekent Projesinin örnek uygulama olmasının da dikkate alınarak etkin bir işbirliği ile etaplar halinde uygulanıp, en kısa sürede sonuçlandırılması yerinde olacaktır.

Hollanda da tarihi müzelerin yanında en çok ziyaretçi çeken ikinci gruptaki müzeler de sanat müzeleridir. Yurt genelinde hemen her şehirde birden fazla sanat müzesine rastlamak mümkündür. Amsterdam, Den Haag, Rotterdam gibi büyük şehirlerde ise onlarca sanat müzesi faaliyet göstermektedir. Sanat müzelerinin yıllık ziyaretçi ortalaması yaklaşık 60.000 dolayındadır.

Ülkedeki resmi, yarı resmi kurumlar dışında son yıllarda sivil toplum kuruluşları içinde ciddi bir varlık gösteren Müze Dostları ((Friends play) da müzelerin faaliyet ve çalışmalarına ciddi sayılacak katkılar sağlamaktalar.1996 yılında ülkedeki müze dostlarının sayısının yaklaşık 200.000 ve bunların çoğunun da ülkedeki yaklaşık 450 müze dostu örgütünün üyesi olduğu ve bu sayının giderek arttığı dikkate alındığında, hızla artan bu gönüllü kişilerin katılımı ile müze işletmeciliğinin kamuya olan yükünün azalmasının yanı sıra bu katılım ve sahiplenmenin sağladığı aidiyet duygusunun, kültürel mirası koruma bilincinin gelişmesine yaptığı katkı da uzun vadede kültürel mirası koruma konusunda kamusal maliyeti düşürücü etkiye sahiptir. Bugün ülkedeki bir çok organizasyon Hollanda Müze Dostları Federasyonu (Nederlandse Federatie Van Vrienden Van Musea) çatısı altında birleşmişlerdir. Bu şemsiye organizasyon dost örgütler arasındaki karşılıklı ilişki ve iletişimi cesaretlendirip teşvik etmektedir. Müze dostları olarak bilinen bu kişi ve teşekküller hizmetleriyle, fikir ve önerileriyle ve zaman zaman da eleştirileriyle müzecilik faaliyetlerinin gelişmesine katkı yaptıkları gibi özelliği olan proje ve faaliyetlerde doğrudan Müze idaresine nakit destek de sağlayabilmekteler. 1991-2000 yılları arasında müze dostlarının muhtelif müzelere sağladığı nakit bağış desteği 40 milyon Gulden'in üzerinde olmuştur.Müze dostu olmak, öncelikle müzecilik faaliyetine katılmayı ve gönüllü çalışmanın her türlüşünü gerektirmektedir ki müze dostu aday olacak kişiye bu centilmenlik kıstasları ta baştan anlatılıp taahhüdü alındıktan sonra kişi kabul edilmekte ve bu gönüllü sarmalı resmi idarenin tamamen dışında yine gönüllülerce yürütülmektedir. 1995 yılında 10.000'e yakın gönüllünün katılımı ve katkılarıyla müzelere yıllık 1500 çalışan işgücü sağlanmıştır.

MÜZE POLİTİKASI:

Hollanda Müze sisteminde ulusal politika diğer kültür ve sanat kurumlarında olduğu gibi Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığının sorumluluğundadır. Müze sistemi, ulusal, bölgesel ve yerel seviyede ülkenin kültürel mirasını korumak ve bunları halka sunmak için ortaklaşa çalışan tüm müzeleri ve yardım kurumlarını kapsar.

Müze politikasının amaçları;

- 1-Kültürel mirasın korunmasında seçici davranmak; büyüyen koleksiyonların ve etkili koruma tekniklerinin en gerekli olanını "Ortak Hollanda" referansı çerçevesinde oluşturulacak biçimde seçmek.
- 2-İleri teknoloji, dijital ortam ve elektronik oyunlardan da yararlanmak suretiyle başta ilköğretim, hatta okul öncesi aşamasındaki çocuklar olmak üzere erişilebilirliği ve halk katılımını geliştirmek.
- 3-Müze içi ve müzeler arası bilgi ağını günün teknolojisinden yararlanarak sürekli geliştirmek.

Bu amaçların gerçekleştirilmesinde ilgili bakanlıklardan meslek birliklerine ve kültürel-
,, sanatsal alanda faaliyet gösteren yardım kuruluşlarına kadar aşağıda değinilen onlarca kurum,

kuruluş önemli rol oynarlar.

Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı tarafından strateji ve politika tayinine ek olarak, diğer kültürel ve sanatsal kuruluşlarda olduğu gibi müzelerin finansmanında ve sübvansiyonunda da önemli görevler düşmektedir. Bakanlık; eser satın alma, sergiler, yayımlar, uluslar arası sunumlar ve bilimsel araştırmalar gibi müzelerin koruma ve katılım alanındaki mevcut projelerine kaynak aktarır. Ortak destek projeleri ise ülkenin kültür ve eğitim alanında önemli bir kuruluş olan Mondrian Foundation tarafından yerine getirilir. Müzecilik alanında Den Haag şehrindeki Hollanda Sanat Tarihi Enstitüsü (Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie) uluslar arası bir üne sahiptir. Müzecilik alanındaki uluslar arası kurumlar, meslek örgütleri ve ilgili çevrelerle ilişki içerisinde bulunan bu enstitü müzelere, eser toplama, koleksiyonlarını geliştirme, kıymet takdiri ve yönetim konularında yardımcı bir kuruluş olarak faaliyet gösterir. Yine 1997 yılında Sanat ve Bilim Objeleri Merkezi Araştırma laboratuvarı, Restoratör Eğitim Programı ve Hollanda Güzel Sanatlar Ofisinin aralarında birleşmesi sonucunda kurulan Hollanda Koleksiyon Kurumu (The Instituut Collective Nederland -ICN-) da müzecilik alanında önemli işlevler yüklenmiştir. Hollanda Koleksiyon Kurumu, taşınabilir kültürel varlık ve değerlerin korunması, geliştirilmesi ve yönetimine ilişkin görüş ve tavsiyelerde bulunur. Bu alanda araştırmalar yapar ya da yaptırır. Eğitim programları, sempozyumlar ve kurslar düzenler. Ayrıca müzelere devredilmemiş devlet koleksiyonlarının yönetimi de bu kurumca yürütülmektedir. Müzecilik alanında faaliyet gösteren önemli bir kuruluş da Hollanda Müzeler Birliği (De Nederlandse Museumvereniging -NMV-) dir. Merkezi idareden ve Eyalet fonlarından önemli miktarlarda yardım alan bu kuruluşun en önemli görevi, her türlü imkan ve kaynaktan yararlanarak ulusal ve uluslar arası alanda Hollanda müzelerine olan ilgiyi sürekli artırmaktır. Bu amaçla düzenli olarak merkezi idare bütçesinden kendisine kaynak sağlanmakta, yıl içerisinde önemli koleksiyonların tanıtımına ilişkin faaliyet ve projeleri için de ayrıca bağış ve yardım alabilmektedir.

Hollanda da özellikle müze ziyaretçi sayılarınm artışında önemli payı olan ve ülkemizde örneği bulunmayan bir kuruluş da 1981 yılında Hollanda Müzeler Birliği tarafından kurulan Müzelere Giriş İzni Verme Kurumu olarak tercüme edebileceğimiz Stichting Museumjaarkart' tır. Bu kurum, ülke içindeki müze sistemine kayıtlı bütün müzelere ücretsiz giriş hakkı veren, yıllık serbest giriş kartları yaptırır ve bunu kurumsal ve bireysel olarak talep edenlere yine kendisi tarafından belirlenen belli bir ücret karşılığında satar. 2005 yılı itibariyle yıllık kart bedeli 60 Euro idi. Ülkedeki mevcut tescilli koleksiyonları ücretsiz gezme hakkı sağlayan bu kartla (Müze serbest giriş kartı) aynı zamanda özel sergileri de indirimli olarak gezmek mümkün olabilmektedir. Bu uygulamanın müze ziyaretçi sayılarının artışında ciddi anlamda etkisi olmuş ve uygulama hızla yayılmaktadır. 1996 yılı itibariyle 200.000 adet yıllık müze giriş kartının muhtelif kişi ve kurumlara verildiği ve her geçen gün sisteme dahil olana kişi, kurum ve kuruluşlarla bu sayının arttığı bilinmektedir. Son yıllarda bankaların, şubelerinde hesap açan müşterilerine kültürel bir promosyon olarak hesap cüzdanıyla birlikte müze giriş kartı vermesi, ülkedeki belli başlı büyük mağaza ve meslek örgütlerinin aynı şekilde müşteri ve üyelerine bu kartları sunması, ülkedeki sayıları hızla artan Müze Dostları Derneklerinin sisteme dahil olması ve son olarak demiryolları kurumunun bu uygulamayı benimseyerek çalışanlarına yıllık müze kartı vermesi için anılan kuruma müracaatı da uygulamanın yerinde ve başarılı bir çalışma olduğunu göstermektedir. Müze serbest giriş kartının tek elden verilmesi ve ücretinin defaten tahsili gibi teknik ve ekonomik avantaj larının yanı sıra Dünyada ender ülkede bulunan tarihi, tabii, etnografik ve arkeolojik kültür varlıkları ve bu değerlerin halka sunulduğu müze ve ören yerleri açısından sahip olduğumuz zenginlik karşısında vatandaşın en hafif deyişimiyle mesafeli tutumu dikkate alındığında, Bakanlıkça başlatılacak geniş

**KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
MÜFETTİŞLİĞİ**

kapsamlı bir kampanya çerçevesinde, başta önemli bankalar (hatta özel finans kurumlarıyla birlikte) mağazalar ve meslek örgütleri (Türkiye Barolar Birliği, Türk Tabipler Birliği, TMMOB vd.) ile yapılacak görüşmelerle söz konusu uygulamanın ülkemizde de başlatılması, kısa vadede yurt çapında müze ve ören yerlerine ilgiyi artırıp, müze ziyaretçi sayılarında ve tabii müze gelirlerinde ciddi artışlara, uzun vadede ise tarihi ve kültürel mirasla tanışan bireylerde oluşacak aidiyet duygusuyla koruma kültürünün gelişmesine ve netice itibariyle de koruma maliyetinin azalmasına hizmet edeceği şüphesizdir. Ülkemizdeki müze sistemini düzenleyen yürürlükteki mevzuat yönünden bu uygulamaya mani bir husus bulunmadığından, yeni bir hukuki düzenlemeye gerek kalmadan, Bakanlık ve ilgili çevrelerle yapılacak görüşme ve protokollerle anılan sistemin tatbiki mümkündür ve biran evvel bu iradenin oluşturularak uygulamaya geçilmesi yerinde olacaktır.

Müzelerde görev yapan uzman personelin eğitimi ve her türlü teşviğinde ülkedeki muhtelif kurumlar sorumludur. Hollanda'daki üniversiteler müzecilik ya da müze uzmanlığı gibi müzeler konusunda özel program ve alanlara yer vermezler. Üniversitelerin tarih, sanat tarihi, arkeoloji, etnoloji, antropoloji, iş yöneticisi gibi alanlardan mezun olanların çoğu müzelerde istihdam edilir. Ancak ülkemizde henüz benzeri olmayan bir uygulama ile Amsterdam Şehrindeki Yüksek Sanatlar Okulu (Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten) nun bir bölümü olan The Reinwardt Academie tarafından ülkedeki müze personeli için bir yüksek öğrenim programı verilmektedir.

Ayrıca, Hollanda Müzeler Birliği, Hollanda Koleksiyon Kurumu ve Ulusal Müzeler İşbirliği ve Danışma Grubu (Landelijk Contact van Provinciale Museumconsulenten) ve müze personeli için ileri eğitim programı uygulayan The Reinwart Academie işbirliği ile restoratörler için bir eğitim programı uygulanmaktadır. Ulusal ve uluslar arası düzeyde kabul gören bu eğitim programına kabul edilmek katılımcılar açısından son derece prestijli görülmekte ve ülkedeki önemli restorasyon projelerinde bu programı bitirenler özellikle tercih edilmekteler.

Hollanda da Müzelerin Tescili:

Hollanda da tarihi bina ve anıtların korunmasını düzenleyen "Monumentenvet" gibi yasal düzenlemeler olmakla birlikte, münhasıran müzecilik alanı ile ilgili yasal bir düzenleme olmadığı gibi koleksiyonların tesciline dair bir çerçeve yasa da bulunmamaktadır. Ancak ülkedeki idari ve hukuki sistem içerisinde bir müzenin başta merkezi idare olmak üzere, eyalet yönetimlerinden, belediyelerden, özel kişi ve kuruluşlardan yukarıda değinilen yardım, bağış ve katkıları alabilmesi ve mali yönden tanınan vergi indirim, istisna ve muafiyetleri gibi kolaylıklardan yararlanabilmesi için o müzenin, ülkedeki müze sistemine kayıtlı olması, yani müze kütüğüne tescil edilmesi gerekmektedir. Bir koleksiyonun ulusal ve uluslar arası düzeyde kabul görmüş bir müze olarak kabulü de uluslar arası Müzeler Konseyinin (ICOM) etik kodları ve evrensel kabul görmüş müze tanımının gerekleri doğrultusunda Hollanda Müzeler Birliği ve Hollanda Müze Uzmanları Vakfınca belirlenen şartların yerine getirildiğinin tespiti ile mümkün olmaktadır. Bu tespit ve incelemeyi ise Bilim, Kültür ve Eğitim Bakanlığının Müze Tescil Departmanı ile işbirliği içerisinde çalışan Müze Tescil Vakfı yapmaktadır. Hollanda Müzeleri Tescil Vakfı, biri Müzeler Birliğince, biri de Müze Uzmanları Vakfınca atanan iki üye ve alanında yetişmiş tercihen üniversitelerin ilgili bölümünden Bakanlıkça atanan bir başkan olmak üzere 3 kişilik yönetim kurulu ile görev yapmakta ve emrinde yeterli sayıda yetkin müze uzmanını sözleşmeli olarak çalıştırabilmektedir. Vakfın temel gelirleri arasında genel bütçeden ayrılan pay ve tescil talebinde bulunan müzelerin ^jjjulunduğu yerel idare bütçelerinden ayrılan fonlar önemli yer tutmaktadır.HoUanda Müze sistemi

içerisinde kabul görmek isteyen kişi ve kuruluşların, sahip oldukları koleksiyonları tescil edebilmeleri ve böylece tescilli müze olarak faaliyet gösterebilmeleri için aşağıdaki 9 şartı eksiksiz yerine getirmesi gerekmektedir. Koleksiyon sahibinin müracaatı üzerine yapılan denetim sonucunda şartları kısmen yerine getirdiği tespit olunanlara 3 yıla kadar geçici tescil belgesi verilmekte ve şartları ikmal etmesi istenmektedir. Bir koleksiyonun tescilli müze olarak kabulü için;

- 1-Temel kurumsal bir yapıya sahip olması.Koleksiyonun teşhir-tanzim açısından uygun, ziyaretçilerin temel ihtiyaçlarına cevap verebilecek bölümlerle birlikte yeterli büyüklükte ve müze olmaya elverişli bir fiziki mekana sahip olması.
- 2-Koleksiyon için yeterli ve sağlam bir finans kaynağına sahip olmak.Koleksiyonunun sabit ve değişen maliyetlerinin hangi gelir kaynağı ile karşılanacağı ve bu gelirin sürekliliğinin dayanaklarıyla birlikte belgelendirilmesi (bütçe, gelir-gider tablosu,yardım ve bağışların dökümü v.b.).
- 3-Kamuya açıklanmış, yazılı bir plana, politikaya sahip olmak. Müzenin hedef ve misyonu ve bunu gerçekleştirmek için hangi araç ve kaynaklardan nasıl yararlanacağına dair politikasının ve varsa planların yönetim kurulunca onaylanmış ve 5 yılda bir revize edilmiş olması.
- 4-Müzelik değer taşıyan etnoğrafik, arkeolojik bir koleksiyona veya tarihi bir yapıya sahip olmak.
- 5-Eserlerin nereden, ne zaman ve nasıl edinildiği, ödünç alınma halinde süresinin de açıkça belirtildiği sistematik bir kayıt düzenine sahip olmak.
- 6-Koleksiyon için yeterli koruma, bakım ve güvenlik önlemlerini almış olmak.Dış tehdit ve tehlikelere karşı alınan güvenlik önlemlerinin yanı sıra ısı, ışık,nem v.b. karşı da yeterli koruyucu tedbirlerin alınmış olması.
- 7-Koleksiyonun araştırmacılara ve her türlü bilimsel çalışmaya açık olması. Gerekteğinde araştırmacılara rehberlik edecek seviyede en az bir müze uzmanının bulundurulması.
- 8-Ziyaretçiler ve çalışanlar için temel ihtiyaçların sağlanmış olması. Müzenin tescile hak kazanabilmesi için asgari olarak yılda 104 gün ziyarete açık olmalıdır. Yön levhaları, bilgilendirici levhalar standartlara uygun, ziyaretçilerin temel ihtiyaçlarını (lavabo, vestiyer, Wc, cafe gibi) görebilecekleri yine standartlara uygun bakımlı bölümler muhakkak olmalı.
- 9-Koleksiyonun belirlenen gün ve saatlerde ziyarete açık tutulabilmesini ve kamusal yararı sağlayacak şekilde hizmetlerini yürütebilmesini temin edecek şekilde nitelik ve sayı itibariyle yeterli personele sahip olması.

Ülkedeki tescilli müzelerin tamamı ve personelinin çoğu UNESCO'ya bağlı olarak faaliyet gösteren uluslar arası Müzeler Konseyinin (ICOM) üyesidir. Konseyin müzecilik ilke ve standartlarıyla ilgili kararları Hollanda Müzeler Birliği ve ilgili bakanlık tarafından müzelerde uygulanıp takip edilmektedir. Konseyin 1991 yılında yayımlanan Müzecilik Etik Kuralları ve müze materyallerinin ve koleksiyonlarının transferine ilişkin kuralları Hollanda müzelerinde aynen benimsenip uygulanmaktadır.

Dünyanın her yerinde olduğu üzere, Hollanda'da da ilk müzecilik faaliyetleri nesneye yönelik olduğundan koruma ve belgeleme esas olmuş ve yıllarca korumacılığın ön planda olduğu içe dönük bir müzecilik anlayışı egemen olmuştur. Ancak günümüzde müzecilik faaliyetlerinin gösterdiği iletlilikle beraber artık nesneye olduğu kadar insana da yönelen, dolayısıyla toplama, belgeleme,

koruma ve sergileme kavramlarının bir arada yürütüldüğü bilimsel bir kurumlaşmaya ve netice itibariyle yaşayan müzeciliğe gelinmiştir. Artık müzeler koruma, belgeleme ve sergilemenin yanı sıra eğitim, tanıtım ve topluma dönük iletişimin ön plana çıktığı birer kültürel etkinlik alanı olarak görülmektedir.

Genel hatları ile müze; kültürel ve bilimsel öneme sahip nesnelere oluşan koleksiyonları inceleme, eğitim ve değerlendirme amaçlarıyla koruyan ve sergileyen sürekli bir kurumdur. Uluslar arası Müzeler Konseyi (ICOM) nin 1962'deki bu tanımında, Müzelerin; araştırma, koruma, eğitim ve kültür olmak üzere üç işleve sahip bir kurum olarak tarif edildiği anlaşılmaktadır. Hollanda'daki müzelerin ülkedeki eğitim, kültür ve sanat kurumları ile ilişkileri, müzecilik hizmet ve faaliyetlerinin eğitim hizmetleriyle paralellliği ve çoğu zaman bir arada iç içe yürütülmesi, ayrıca strateji ve politika tayini noktasında diğer kültürel ve sanatsal kurumlarla birlikte müzelerin de Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığınca temsil edilmesi, ülkedeki müzecilik hizmet ve faaliyetlerinin, günümüz "Yaşayan müze" anlayışına uygun, dinamik, toplumla birbirini besleyen bir ilişki içerisinde ve ICOM'un ilke ve kararlarına uyumlu olduğu görülmektedir.

ICOM'un yukarıda anılan müze tanımına zamanla değişen ve gelişen toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda "kamu yararı" kavramı da eklenmiş ve müze; kültürel değer taşıyan unsurlardan oluşan bir bütünü çeşitli biçimlerde koruyan, inceleyen, değerlendiren, sergileyen ve eğitim yoluyla halkın beğenisini yükseltmek için kamu yararı ile çalışan sürekli ve dinamik bir kurum olarak tarif edilmiş ve dünyadaki sivilleşme ve yerelleşme eğilimiyle birlikte müzelerin, klasik işlevlerinin yanı sıra kamusal yararı ön plana çıkaran ve halkla toplumsal ve kültürel etkileşim halinde birer cazibe merkezi olma yoluna girdiği gözlenmiştir.

Yukarıda genel hatları ile değinilen Hollanda müze sistemi, müzecilik politikası ve sisteme kayıtlı müzelerin hizmet, karar ve faaliyetlerinde görev alan resmi -gayri resmi kurum ve kuruluşlara bakıldığında, özellikle son 20 yılda Avrupadaki yerelleşme ve sivilleşme eğilimine paralel olarak müzelerin de idari ve mali özerklik yolunda çok mesafe katettikleri, toplumla ilişki ve iletişim içerisinde müzecilik hizmetlerinde başta eğitim olmak üzere, halka dönük hizmet ve faaliyetler arttığı halde genel bütçeden müzecilik hizmetlerine ayrılan payların giderek azaldığı açıkça görülmektedir. Başta müze yönetimleri olmak üzere merkezi ve yerel yönetimden ilgili kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütlerinin tek tek ve birlikte, ulusal ve uluslar arası düzeyde yaptıkları tanıtım ve takdimle ziyaretçi sayısını artırmak için gösterdikleri gayretin yanı sıra müze içinde yer alan hediyelik eşya satış standlarında ve aparatif yiyecek ve içeceklerin sunulduğu cafelerde, ticari gereklere uygun verilen hizmetlerden sağlanan gelirlerin de artmasıyla Müze işletmeciliğinin kamuya olan maliyeti hızla düşmektedir.

Teknik ve teknolojiadaki hızlı değişimin ülkeler arasındaki kültür alış-verişini bir sanayi haline dönüştürdüğü günümüzde, ülkemizdeki müzelerin durumuna ve müzecilik hizmetlerine bakıldığında, kuruluş ve yapılanmaları, hizmet ve faaliyetleri itibariyle müzeciliğimizin hiç de iç açıcı bir durumda olmadığı, birkaç popüler müze dışında müzelerimizin, Uluslararası Müzeler Konseyinin yukarıdaki tanımından uzak, klasik işlevlerini bile yerine getiremeyen, içinde bulunduğu toplumla ilişki ve iletişim kuramayan, daha doğrusu bu konuda herhangi bir şekilde bir istek ve irade oluşturamayan, içe dönük, donuk yapılar olduğu, birkaç popüler müze dışındaki müzelerimizin çoğunun adeta birer eski eser deposu olarak faaliyet gösterdiği bilinmektedir. Bilimsel, eğitici ve kültürel faaliyetler yönünden günümüz "yaşayan müze" anlayışından uzak ve toplumla ilişki ve iletişim kurma konusunda Müzelerimizde görülen isteksizliğin, aslında sadece

personel ve kaynak/imkan yetersizliği ile açıklanamayacak kadar ciddi bir anlayış sorunu olduğu kabul edilmelidir. 1960 lı yıllardan itibaren konuyla ilgili uzmanlar tarafından hazırlanan raporlarda da benzeri ifadelerle bu sorunların ve çağdaş müzecilik yolunda yapılması gerekenlerin dile getirildiği görülmektedir. Bu çalışmalardan herhalde en kapsamlı olanı da 45 yıl önce VII. Milli Eğitim Şurasında tartışılan ve milli eğitim müfredatı ile ilgili düzenlemeleri de öngören Eski Eserler ve Müzeler Komitesi raporudur. Anılan raporun "Eğitim ve öğretim yönünden müzeler" başlığı bölümünde müzelerin yeni işlevlerine değinilerek, eğitici ve öğretici vasfı olmayan bir müzenin, asli fonksiyonunu kaybetmiş bir eski eser deposundan farksız olduğu belirtilerek, müzelerin eğitici ve öğretici birer müessese olarak teşkilatlanması gerektiğine dikkat çekilmiş ve devamında da müze-okul işbirliğinin gerekliliğine ve önemine değinilerek, öğrencilerin müze ziyaretlerinin öğretmenlerin veya okul idaresinin takdirine bırakılmaması, hatta müze ziyaretlerinde öğrencilere pedagojik kültürü de olan uzmanların rehberlik edip bilgi vermesi ya da öğretmenlerin kendi bölgelerindeki müzeleri ve eski eserleri tanımaları yönünde bilgilendirilmesi gereği üzerinde durulmuştur. Kıta avrupasındaki çağdaş müzecilik uygulamalarından esinlendiği anlaşılan bu raporda, okulların yanı sıra topluma dönük yaygın eğitim ve kültür faaliyetleriyle toplumun da eğitimini kapsayan bir dizi öneriye yer verilmiştir.

Toplumun sahip olduğu tarihi ve kültürel mirası toplum adına koruyan, belgeleyen ve sergileyen müzelerimizin, bugün itibariyle 1960'lı yıllarda yapılan tartışmaların bile gerisinde kaldığı, o gün için bilimsel komiteler tarafından yapılan incelemeler sonucunda tespit edilen sorunların ve bu sorunların aşılması için getirilen önerilerin güncelliğinden bir şey kaybetmediği anlaşılmaktadır.

Halen zaten sınırlı sayıda uzmanın görev yaptığı çoğu müzede, bu uzmanların da asli işleri olan müzecilik hizmetlerinden ziyade müze bünyesindeki dernek ve vakıfların yönetimlerindeki görevlerinden dolayı mesailerini dernek ve vakıf hizmetlerine hasrettikleri, genel olarak müze içindeki hediyelik eşya, kitap, kartpostal, cafe gibi satış reyonlarını işleten bağlı iktisadi işletmelerleriyle giderek orta büyüklükteki bir işletmeye dönüşen dernek ve vakıfların iş ve işlemlerinin gerektirdiği asgari muhasebe ve işletme bilgi ve formasyonundan yoksun müze uzmanlarının, asli hizmetlerini feda ettikleri bu alanda da başarılı bir hizmet üretmedikleri gibi sık sık görsel ve yazılı medyaya yansıyan ve müfettiş raporlarıyla belgeli usulsüzlük ve yolsuzluklara karıştıkları ya da alet oldukları Bakanlıkça ve ilgili çevrelerce bilinmektedir.

Başlangıçta genel bütçe ile karşılanamayan ya da beklemeye tahammülü olmayan birtakım ihtiyaçların anında karşılanmasını teminen, bir anlamda kasa nakdinde kolaylık sağlamak amacıyla müze bünyesinde kurulan dernek ve vakıfların; birkaç istisna dışında giderek envai çeşit yolsuzluk ve usulsüzlüğün zemin bulduğu ve artık birim amirlerinin dahi müdahale etmekte etkisiz kaldıkları, netice itibariyle resmi hiyerarşiyi zedeleyen bir haksız kazanç kapışma dönüşüğü bilinmektedir. Sadece son 5 yılda Topkapı Sarayı, Ayasofya ve Arkeoloji müzeleri, Efes Müzesi, Bodrum Müzesi ve son olarak Antalya Müzesinde yaşanan ve yapılan soruşturmalar sonucunda, organize bir şekilde yolsuzluk yaptıkları tespit edildiğinden halen yargılamaları devam eden dernek yönetiminde görev alan müze uzmanları ve diğer görevlilerle ilgili olay ve durumlar dikkate alındığında, başlangıçta iyi niyetle kurulan dernek ve vakıfların zamanla birer şaibe yumağı haline gelerek kamuoyu nezdinde müzeleri ve tabii Bakanlığın saygınlığını zedeler bir noktaya geldikleri anlaşıldığından bu yapının artık sürdürülemeyeceği aşıkardır. Aynı şekilde, 22/01/2004 tarih ve 5072 sayılı Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları ile İlişkilerine Dair Kanunla getirilen birtakım kısıtlamalardan dolayı kimi müze ve ören yerlerindeki hediyelik eşya

standların, mahiyeti itibariyle pek de farklı olmayan Döner Sermaye İşletmeleri Merkez Müdürlüğünce yürütülmesi de hizmetlerin yerelleşmesi/sivilleşmesi eğilimine ve ticari gereklere uygun düşmemektedir. Kaldı ki mevcut kuruluş ve yapılanması nedeniyle de yurt genelindeki yüzlerce müze ve ören yerindeki bu hizmetin DÖSİM Müdürlüğü tarafından yürütülmesi teknik olarak mümkün görülmemektedir.

Ayrıca, mevcut uygulamada müze ve ören yeri içindeki derme çatma kulübelerde, estetik ve mimari açıdan içinde bulunduğu mekanın ihtişamından uzak ve yapı ile uyumsuz, satılan ürünler itibariyle niteliksiz, satış görevlileri itibariyle nerdeyse tamamı dernek yöneticilerinin yakını olan eğitimsiz, ilgisiz, isteksiz ve yetersiz satış elemanları ile faaliyet gösteren mevcut kitap, kart, hediyelik eşya satış standlarının ve bazı müzelerimizdeki asgari hijyen şartlarından yoksun aparatif yiyecek ve içecek standları ve cafelerin, ekonomik, teknik ve ticari gereklerle olduğu kadar estetik ve görsel açıdan da görüntü kirliliğine yol açtıkları için bir an evvel günün gerekleri doğrultusunda yenilenmesi kaçınılmazdır. Yasal açıdan yürürlükteki mevzuat yönünden herhangi bir engel olmadığı için yeni bir hukuki düzenlemeye gerek kalmadan, Avrupa Birliği üyesi ülkelerde ve dünyanın diğer gelişmiş ülkelerinde olduğu üzere, müze ve ören yerlerindeki ziyaretçi sayıları da dikkate alınarak, içinde bulunduğu mekan ve yapıyla estetik ve mimari uyum içerisinde modern satış galerileri kurulmalı ve bu galeriler, kültür ve turizm alanında faaliyet gösteren ve yeterliliklerini çalışmalarıyla kanıtlayan kişi ve kuruluşlara belirli sürelerle kiraya verilmelidir. Serbest piyasa şartlarında ziyaretçiyi müşteri gibi gören ve memnuniyetini esas alan bu galerilerde, başta müze koleksiyonları olmak üzere müzenin bulunduğu şehri ve genel anlamda ülkemizin tarihi ve turistik değerlerini temsil eden, paket ve ambalajı ile birlikte servis edilebilen her nevi hediyelik eşya, kitap, cd, v.b. satılabilir. Aynı şekilde mevcut yiyecek ve içecek standları da ziyaretçi sayısı ve talepleri doğrultusunda yeniden düzenlenmeli ve bu mekanlar da hijyen, temizlik, bakım ve servis açısından, bu alanda faaliyet gösteren ve çalışmalarını kendilerini kanıtlamış kişi ve kuruluşlara piyasa şartlarında kiraya verilmelidir. Bu kiralamalarda, ilgili müze ve il müdürlüğünden oluşturulacak uzman bir heyet tarafından, başta güvenlik olmak üzere alanın ihtiyaç ve öncelikleri belirlenmeli ve yapılacak sözleşme ve protokollerde bu hususlara açıkça yer verilmeli, müstecirin faaliyet ve çalışmalarının ilgili müze, il müdürlüğü ve Bakanlığın gözetim ve denetiminde yürütüleceği ve alanın önem ve özelliğinden dolayı sözleşmeye aykırı her nevi uygulamanın fesih nedeni olacağı da ayrıca kaydedilmelidir.

IV- SONUÇ :

Yukarıda genel hatları ile değinilen Hollanda müze sistemi, müzecilik politikası ve sisteme kayıtlı müzelerin hizmet, karar ve faaliyetlerine bakıldığında, ülkemizdeki mevcut müzelerin kuruluş ve yapılanmalarında yeni bir yasal düzenlemeye gitmeden, aşağıdaki hususların yerine getirilmesi halinde müzelerimiz; mevcut içe kapanık durumdan, halka yönelik eğitici ve kültürel faaliyetlerle toplumla ilişki ve iletişim kuran ve böylece tarihi ve kültürel mirasla tanışan bireylerde koruma kültürü ve koruma bilincinin yükselmesine hizmet eden üretici, dinamik bir duruma gelebilirler.

Eski Eser Deposu Değil, Yaşayan Müze:

Teknik ve teknolojideki hızlı değişimin ülkeler arasındaki kültür alış-verişini bir sanayi haline dönüştürdüğü günümüzde, ülkemizdeki müzelerin durumuna ve müzecilik hizmetlerine bakıldığında, kuruluş ve yapılanmaları, hizmet ve faaliyetleri itibariyle müzeciliğimizin hiç de iç açıcı bir durumda olmadığı, birkaç popüler müze dışında, klasik işlevlerini bile yerine getiremeyen müzelerimizin, içinde bulunduğu toplumla ilişki ve iletişim kuramayan, daha doğrusu bu konuda herhangi bir şekilde bir istek ve irade oluşturamayan, içe dönük kapalı yapılar olduğu, birkaç istisna dışında, müzelerimizin çoğunun adeta birer eski eser deposu olarak faaliyet gösterdiği, müzeciliğimizle ilgili olarak 1960 lardan itibaren ilgili uzmanlarca yapılan değerlendirmeler sonucunda hazırlanan raporlarda benzeri ifadelerle bu sorunların dile getirildiği anlaşıldığından, müzelerimizin; içinde bulunduğu toplumla ilişki ve iletişim halinde, toplum adına sahip olduğu kültürel değer taşıyan unsurlardan oluşan koleksiyonları günün tekniği ve hizmet anlayışı ile koruyan, inceleyen, değerlendiren, sergileyen ve bilimsel, eğitici-kültürel hizmet ve faaliyetler yoluyla halkın beğenisini yükseltmek için kamu yararı ile çalışan sürekli, üretici ve dinamik kurumlar olarak, Uluslararası Müzeler Konseyinin, günümüz yaşayan müze anlayışına uygun, eğitici ve öğretici birer kurum olarak yapılanması, başta okullar olmak üzere ülkedeki ilgili çevrelerle, kültürel ve sanatsal kurumlarla etkin bir işbirliği içinde çalışması gerektiği, müzelerin eğitici ve öğretici vasfının bir gereği olarak, Milli Eğitim Bakanlığı ile yapılacak görüşme ve protokollerle müze-okul işbirliği kapsamında, öğrencilerin müze ve öğrenme yeri ziyaretlerinin öğretmenlerin veya okul idaresinin takdirine bırakılmaması, hatta müze ziyaretlerinde öğrencilere mümkünse pedagojik kültürü de olan müze uzmanlarının rehberlik edip bilgi vermesi ya da müzelerin kendi bölgelerindeki okullarda görev yapan rehber öğretmenlere, eğitimcilerin eğitimi şeklinde müzeleri ve eski eserleri tanımaları yönünde bilgilendirilmesi gerektiği,

Müze Serbest Giriş Kartı:

Avrupa Birliği üyesi ülkelerde başarıyla uygulanan ve 1981 yılında Hollanda Müzeler Birliği tarafından da ülke genelinde başlatılan "Yıllık müze serbest giriş kartı" uygulamasının, müze ziyaretçi sayılarının artmasında çok ciddi etkisi olduğu görülmüştür. Ülke genelindeki Devlet, yerel idare, vakıf, dernek ve özel kişi ve kuruluşlara ait müze sistemine kayıtlı bütün müzelere ücretsiz giriş hakkı veren bu kartlar, Müzeler Birliği bünyesindeki Stichting Museumyaarkart tarafından basılır ve kurumsal ve bireysel olarak talep edenlere yine anılan Vakıf tarafından belirlenen belli bir ücret karşılığında satılır. 2005 yılı itibariyle 60 Euro bedel mukabili satılan ve ülkedeki mevcut tescilli koleksiyonların tamamını ücretsiz gezme hakkı sağlayan bu kartla aynı zamanda özel sergileri de indirimli olarak görmek mümkün olabilmektedir. Hollanda da 1996 yılı itibariyle 200.000 adet yıllık müze giriş kartının muhtelif kişi ve kurumlara verildiği ve her geçen gün sisteme dahil olana kişi, kurum ve kuruluşlarla bu sayının arttığı görülmüştür. Son yıllarda bankaların, şubelerinde hesap açan müşterilerine kültürel bir promosyon olarak hesap cüzdanıyla birlikte müze giriş kartı vermesi, ülkedeki belli başlı büyük mağaza ve meslek örgütlerinin aynı şekilde müşteri ve üyelerine bu kartları sunması, ülkedeki sayılan hızla artan .Müze Dostları Derneklerinin sisteme dahil olması ve son olarak demiryolları kurumunun bu

uygulamayı benimseyerek çalışanlarına yıllık müze kartı vermesi için anılan kuruma müracaatı da uygulamanın yerinde ve başarılı bir çalışma olduğunu göstermektedir. Müze serbest giriş kartının tek elden verilmesi ve ücretinin defaten tahsili gibi teknik ve ekonomik avantajlarının yanı sıra Dünyada ender ülkede bulunan tarihi, tabii, etnoğrafik ve arkeolojik kültür varlıkları ve bu değerlerin halka sunulduğu müze ve ören yerleri açısından ülke olarak sahip olduğumuz zenginlik karşısında, toplumun en hafif deyişle mesafeli tutumu dikkate alındığında, Bakanlıkça başlatılacak geniş kapsamlı bir kampanya çerçevesinde, başta önemli bankalar (hatta özel finans kurumlarıyla birlikte) mağazalar ve meslek örgütleri (Türkiye Barolar Birliği, Türk Tabipler Birliği, TMMOB vd.) ile yapılacak görüşmelerle söz konusu uygulamanın ülkemizde de başlatılması, kısa vadede yurt çapında müze ve ören yerlerine ilgiyi artırıp, müze ziyaretçi sayılarında ve tabii müze gelirlerinde ciddi artışlara, uzun vadede ise tarihi ve kültürel mirasla tanışan bireylerde oluşacak aidiyet duygusuyla koruma kültürünün ve dolayısıyla koruma bilincinin gelişmesine ve netice itibarıyla de koruma maliyetinin azalmasına hizmet edeceği şüphesizdir. Ülkemizdeki müze sistemini düzenleyen yürürlükteki mevzuat yönünden bu uygulamaya mani bir husus bulunmadığından, yeni bir hukuki düzenlemeye gerek kalmadan, Bakanlık ve ilgili çevrelerle yapılacak görüşme ve protokollerle anılan sistemin tatbiki mümkündür ve biran evvel bu iradenin oluşturularak uygulamaya geçilmesi yerinde olacaktır.

Mahalli İmkan ve Kaynakları Değerlendirmek Amacıyla Müze Dostları ile İşbirliği:

Avrupa Birliği üyesi ülkelerde, kültür ve sanat alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları içinde son yıllarda ciddi bir varlık gösteren Müze Dostlarının da müzelerin hizmet, faaliyet ve önemli projelerinde çok büyük yardım ve katkılar sağladıkları, 1996 yılında Hollanda'daki müze dostlarının sayısının yaklaşık 200.000 ve bunların çoğunun da ülkedeki yaklaşık 450 müze dostu örgütünün üyesi olduğu ve bu sayının giderek arttığı, Hollanda Müze Dostları Federasyonu çatısı altında toplanan Müze Dostlarının, eğitim ve imkanları ölçüsünde işgücü olarak hizmetleriyle, fikir ve önerileriyle ve zaman zaman da eleştirileriyle müzecilik faaliyetlerinin gelişmesine katkı yaptıkları gibi özelliği olan proje ve faaliyetlerde doğrudan müze yönetimine nakit destek de sağlayabildikleri tespit edilmiştir. Müze dostu olmak, öncelikle müzecilik faaliyetine katılmayı ve gönüllü çalışmanın her türüsünü gerektirmektedir ki müze dostu aday olacak kişiye bu centilmenlik kıstasları ta baştan anlatılıp taahhüdü alındıktan sonra kişi kabul edilmekte ve bu gönüllü sarmalı resmi idarenin tamamen dışında yine gönüllülerce yürütülmektedir. 1995 yılında 10.000'e yakın gönüllünün katılımı ve katkılarıyla müzelere yıllık 1500 çalışan işgücü sağlanmıştır. Sivilleşme ve yerelleşme eğilimi doğrultusunda Hollanda'da sayılan hızla artan bu gönüllü kişilerin faaliyet ve projelere katılımı ile müze işletmeciliğinin kamuya olan yükü azaldığı gibi bu katılım ve sahiplenmenin bireylere sağladığı aidiyet duygusunun, toplumdaki kültürel mirası koruma bilincinin gelişmesine yapacağı katkı da dikkate alındığında, Müzelerimizin, hizmetlerin yerelleşme ve sivilleşmesine imkan sağlayacak şekilde, buldukları yerlerde toplumla temas halinde, benzeri hizmet ve destekleri alabilecekleri, önemli proje ve çalışmaları birlikte hayata geçirebilecekleri gönüllülerle ilişki ve iletişim içine girmeleri yerinde olacaktır.

Tanıtım-Bilgilendirme-S atış:

Hollandadaki müzelerin tamamında müzedeki koleksiyonu tanıtan ücretsiz broşürler ve ilgililer açısından koleksiyonla beraber müzenin tarihçesinin de anlatıldığı tanıtıcı-bilgilendirici kitap, kitapçık, CD, v.b. çeşitli yayının bulunduğu, müze giriş-çıkış kapılan ve müze içerisinde yer

KÜLTÜR ve TURİZM
BAKANLIĞI
MÜFETTİŞLİĞİ

alan, mimari ve estetik açıdan yapı ile uyumlu hediyelik eşya standlarında, müzenin ismi, müzeyi tanıtan, çağrıştıran sembolize eden önemli eserlerin resmedildiği birbirinden farklı onlarca hediyelik eşya, hatta müzenin bulunduğu şehri ve ülkeyi tanıtan benzeri hediyelik malzemelerin satıldığı ve böylece sadece ziyaretçi giriş ücreti ile yetinilmeyip, hemen her ziyaretçinin beğenisine hitap edebilecek şekilde geniş bir yelpazede ürünün de ziyaretçiye sunulduğu, idari özerkliğin teminatı olan mali özerkliğin bu tür gelir artırıcı faaliyetlerle sağlandığı anlaşıldığından, çoğu zaman yerli ve yabancı ziyaretçilere takdim edilebilecek tanıtıcı-bilgilendirici bir broşür ya da benzeri bir materyalin dahi bulunmadığı müzelerimizde de benzeri çalışmaların yapılması ve sadece ziyaretçi giriş ücreti ile yetinilmeyip gelir artırıcı benzeri hizmet ve faaliyetlerin de yapılması gerektiği,

Aynı şekilde, müzeleri tanıtan broşürlerin yanı sıra ön yüzünde; o şehirde bulunan bütün müzelere ve her müze ile ilgili olarak o müzeyi sembolize eden koleksiyondan bir kesitin ya da müzenin resmiyle birlikte, adres, telefon bilgileri ve haftanın hangi gün ve saatlerinde açık olduğu, elektronik posta adresi ve hangi toplu taşıtlarla nasıl gidileceğinin belirtildiği, arka yüzünde de şehrin harita ve krokisinin çıkarıldığı ve tek tek her müzenin yeri ve konumunun belirtildiği son derece tatminkar bilgilerle hazırlanmış rehber niteliğindeki bir broşür-haritanın ilgili belediye ve/veya Müzeler Birliği tarafından hazırlanıp Turizm Danışma Bürolarında ücretsiz olarak ziyaretçilere takdim edildiği, böylece şehre gelen yerli ve yabancı ziyaretçilerin, vakit ve ilgi alanlarına göre ve kimseden yardım almadan, bu müzeler arasında rahatça bir ziyaret programı yapabildikleri anlaşıldığından, ilk etapta İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya gibi kültür varlıkları açısından önde gelen şehirlerden başlayarak bütün şehirlerimiz için benzeri tanıtıcı çalışmaların yapılması gerektiği,

Modern Satış Galerileri

Mevcut uygulamada müze ve ören yeri içindeki derme çatma kulübelerde, estetik ve mimari açıdan içinde bulunduğu mekanın ihtişamından uzak ve yapı ile uyumsuz, satılan ürünler itibariyle niteliksiz, satış görevlileri itibariyle neredeyse tamamı yöneticilerin yakını olan eğitimsiz, ilgisiz, isteksiz ve yetersiz satış elemanları ile faaliyet gösteren mevcut kitap, kart, hediyelik eşya satış standlarının ve bazı müzelerimizdeki asgari hijyen şartlarından yoksun aparatif yiyecek ve içecek standları ve cafelerin, ekonomik, teknik ve ticari gereklerle olduğu kadar estetik ve görsel açıdan da görüntü kirliliğine yol açtıkları için bir an evvel günün gerekleri doğrultusunda yenilenmesi kaçınılmazdır. Yasal açıdan yürürlükteki mevzuat yönünden herhangi bir engel olmadığı için yeni bir hukuki düzenlemeye gerek kalmadan, Avrupa Birliği üyesi ülkelerde ve dünyanın diğer gelişmiş ülkelerinde olduğu üzere, müze ve ören yerlerindeki ziyaretçi sayıları da dikkate alınarak, içinde bulunduğu mekan ve yapıyla estetik ve mimari uyum içerisinde modern satış galerileri kurulmalı ve bu galeriler, kültür ve turizm alanında faaliyet gösteren ve yeterliliklerini çalışmalarlarıyla kanıtlayan kişi ve kuruluşlara rekabet ortamı içinde belirli sürelerle kiraya verilmelidir. Serbest piyasa şartlarında ziyaretçiyi müşteri gibi gören ve memnuniyetini esas alan bu galerilerde, başta müze koleksiyonları olmak üzere müzenin bulunduğu şehri ve genel anlamda ülkemizin tarihi ve turistik değerlerini temsil eden, paket ve ambalajı ile birlikte servis edilebilen her nevi hediyelik eşya, kitap, cd, v.b. satılabilirdir. Aynı şekilde mevcut yiyecek ve içecek standları da ziyaretçi sayısı ve talepleri doğrultusunda yeniden düzenlenmeli ve bu mekanlar da hijyen,

temizlik, bakım ve servis açısından, bu alanda faaliyet gösteren ve çalışmalarıyla kendilerini kanıtlamış kişi ve kuruluşlara piyasa şartlarında kiraya verilmelidir. Bu kiralamalarda, ilgili müze ve il müdürlüğünden oluşturulacak uzman bir heyet tarafından, başta güvenlik olmak üzere alanın ihtiyaç ve öncelikleri belirlenmeli ve yapılacak sözleşme ve protokollerde bu hususlara açıkça yer verilmeli, müstecirin faaliyet ve çalışmalarının ilgili müze, il müdürlüğü ve Bakanlığın gözetim ve denetiminde yürütüleceği ve alanın önem ve özelliğinden dolayı sözleşmeye aykırı her nevi uygulamanın fesih nedeni olacağı da ayrıca kaydedilmelidir.

Arz ederim.

Ankara, 15/08/2005

Asım KESER

Başmüfettiş